

Kisfaludy Károly' munkálkodása' criticai irányáról.

Olvastatott a' Kisfaludy-társaság' második közülésében, febr. 6. 1839.

Nagytekintetű gyülekezet! A' Kisfaludy-társaság, egyik ülésében, azt határozá, hogy annak, kinek nevét viseli, emlékezetére, munkáiból koronként válogatott darabok olvastassanak, 's az előadandó tárgy felett egyik vagy másik tag néhány felvilágosító szót mondjon el. A' feladat ez alkalommal rám bízván, Kisfaludy Károly' munkái' tizedik kötetéből azon criticali töredékek' egyikét választám e' célra, mellyek eredetileg, 's pedig még 1826-ban, a' Kritikai Lapok' számára voltak írva; de időközben, változott körülmények mellett, mint egész elavulván, csak némelly részben vétettek fel munkái közé; 's választám azon három epigrammot, mellyeket boldogult társunk saját drámai zsengei ellen szórt, 's miknek a' Pályalombok közt kell vala helyt foglalniok, ha a' sokkal később megindult Kritikai Lapok' kiadója, barátja' kora halálán érzett mély bánatában, iránta olly szigorúságra keményedhetik, millyet Kisfaludy Károly önmaga ellen gyakorla. Szán-

dékom pedig itt boldogult társunk' critical szelleméről, vagyis munkássága' critical oldaláról értekezni, sőt, a' meny-nyiben a' részt csak az egésznek áttekintete után ismerhetjük meg voltaképen, előrejárólag, művelődéséről 's írói munkásságáról általában is szólni, érintvén egy úttal azon körülményeket, mellyek idejében 's előtte literaturánkban divatoztak, mint a' mik törekvései' 's ezek' fontosságának magyarázatára elkerülhetlenek.

Elhunyt íróink közül, nézetem szerint, kivált hármát, lehet és kell újabb literaturánk alapítóinak, sőt jóltevőinek tekintenünk: Révait, Kazinczyt és Kisfaludy Károlyt.

Jóltevőinek! Engedelmet a' szóért. Kőrunk' feladata: nemzeti nyelv- és literatura által egyesülni, nemzetiségünket megállapítani, műveltségünket kifejtetni; 's azért mindenk felett azok érdemlik hálánkat, kik e' legbelsőbb szükségzeink' kielégítésére áldozák életöket, e' törekvésben a' legfoganatosabb előmenetellel munkálkodtak. Minden műveltség' csirái ugyan, jól tudom, idegen nyelv 's literatura által ébrednek fel; 's miután a'

tudományokat 's művészeteket a' régi kor találá fel, az újabb azokat csak átültetheté, e' tekintetben igen célirányosan a' latin nyelvet használván; a' műveletlen nemzetek azon kívül pallérozottabb szomszédjaiktól is kölcsönözék művelődésök' eszközeit. Így leve köztünk is a' latin és német literatura divatos. Fölserkentésre ez, mint mondám, célszerű és helyes; de teljes kiművelődésre elégtelen: erre csak a' nemzeti nyelv' eszközei vezetnek. Felvilágosodottabb közönséghez szólok, hogysem szükségesnek tarthatnám ez iránt mélyebb bizonyításokba ereszkedni; csak lettdolgokat legyen szabad említenem. Melly nemzetek művelődtek ki a' világtörténet' tanúsága szerint teljesen? A' görög és római a' régi korban, az olasz, angol, franczia és német az újban. 'S mi által, ha nem nemzeti literaturájok' segítségével? 'S van-e nemzet, melly másképen érte el a' tökély' e' pontját? A' történet nem mutat egyet is. A' nemzeti nyelv tehát a' nemzetek' művelődésének fő eszköze, 's ez olly régi igazság, mint a' történetírás, mint a' világ maga! Révai, Kazinczy és Kisfaludy Károly ennél fogva kétségek kívül megbecsülhetetlen érdemeket szerzének magoknak, midőn nagy tehetségeket azon pályára fordíták, mellytől nemzeti életünk' kifejlődése függ, 's ezen érdem magasbúl, ha meggondoljuk, mikép ez olly korban történt, midőn ez ügy iránt a' nagy közönség' részvéte még fel nem ébredt, fáradozásuk nem jutalmaztaték, sőt elismerést sem nyert; midőn, Kölcsey Ferencz' bizonyysága szerint, Berzsenyi' énekei, művek mellyek a' nemzetre örök fényt valának derítendők, kiadót sem találának, az ügy' diadala boldog álom vala, 's hősi, feláldozó buzgóság kelle előmozdításához. Ez azonban a' nevezett férfiak' csekélyebb érdeme; a' sikerben fénylik az, mellyet fáradozásaik érének, 's melly maradandó hatást csak az által nyert, hogy literaturánkban épen ott és úgy segítének, mint azt annak belső szüksége kívánta meg.

Az egyes ember, nagyérdemű közönség! elvész a' sokaságban, és cselekedeteinek csak úgy eszközölhet hatást, ha azokat az egészhez csatolja, mellynek tagja, 's annak szükségéit 's a' kor' kívánságait kielégíteni törekszik. Általában minden, mi az emberi társaságban történik és létesül, végső kútfejére

nézve belső szükségseinkből keletkezik, élet és literaturabeli tüneményeink és viszonyaink, sőt maga a társaság alakulása. Ne létezzék bennünk a tökéletesülés hajlama, ne legyünk hivatva a boldogságra, ne kötelezzen az ész és lelkiösmeret a jó, szép és igaz valósítására, ne legyen tehát a boldogság 's a jó, szép és igazbani tökéletesülés örök rendeltetésünk, 's lényünk' belső, elutasíthatlan szüksége: külső munkásságunk, melly a belsőnek szüleménye, bizonyosan nem törekednék azt létesíteni; nem egyesülnénk társaságba, hogy egymást segítve, közös erővel boldogságunkat előmozdítsuk, házi és polgári körben minden viszonyainkat kötelesség és jog szerint elrendeljük, tudomány által az igazat, művészet által a szépet állítsuk elő. Sőt e' külső munkásságunk által eszközlendő valósítás' sikere is, mint mondtam, a fennforgó szükség' kielégítéséhez van kötve, életben szintűgy mint literaturában; a szükséghez, melly mindenütt és minden időben más, és magában, mint minden a' mi létezik, örökké változó. Általában, minden, kisdedszirából fejlődik ki, 's a tökély csak kivirágzása' tetőpontján mutatkozik. Mint az egyesek, úgy a nemzetek is tudatlanságból vergődnek fel műveltségre, élet- 's literaturabeli szükségseik a' fejlődés' minden pontján különböző kielégítést kívánók, 's ki azt e' fokozat' bármely pontján teljesíti, emberi hivatásának czélszerűen 's érdemmel felel meg; mert a' tökély előrejáró serkentés és fejlesztés nélkül el nem érhető. Vak és ábrándozó tehát, ki az ideált mindenütt egyformán az életre akarja alkalmazni, tisztán az soha és sehol sem valósítható, mert az ideál végtelen, az emberi dolgok és állapotok pedig végesek, mint mi magunk, 's bárki czélt csak úgy érhet 's hathat korára 's nemzetére, ha életben vagy literaturában az ideál' követeléseit szorosan a' fennforgó szükségekhez köti. De térjünk literaturánk' fenn nevezett hőseihöz.

Hogy valamelly nyelv írásnyelvvé válhassék, mindenek előtt szükséges annak grammatikai formáit meghatározni (mert ha azok nem egyezők, író és olvasó egymást meg nem értheti). Im Révai' érdeme. Léteztek ugyan előtte is már magyar grammatikák, nagy számmal, de íróik' egyike sem bírt azon mély belátással tárgyába, hogy

nyelvünk' szabályait maradandóan megállapítani 's közönségesse tenni bírhatta volna. Révainak ellenben, nyelvünk' eddigi legmélyebb ismerőjének, ez, főleg Verseghyvel volt hossz-
 szas vitái után, sikerült; paradigmáit nemzeti academiánk helybenhagyta, gondos íróink kivétel nélkül elfogadák. Mivel tehát Révai literaturánk' első szükségét elégíté ki, őt, annak alapítói között, méltán első helyen tiszteljük. — De a' puszta grammaticával a' nyelv' egész művelődési sorsa még nincs eldöntve. Hogy tudományra 's művészetre használhatóvá váljék, az igazság és szépség' eszméi szerint kell műveltetnie, egy felsőbb, egy literaturai nyelvnek kell alakúlnia, melly a' tudomány 's művészet' szükségeinek teljesen megfelel. 'S im ezt tévé Kazinczy, 's törekvései, az orthologusok' minden kába agyarkodásaik' ellenére is czélt értek. Mert ő nem mást akara, mint mi minden nemzetnél történt, melly kifejlett literaturával birt vagy bír, a' classica literatura' népeinél úgy, mint az új kor' fáklyavivőinél, az olaszok, angolok, francziák és németeknél: mert a' tudomány 's művészet' haladása 's terjedése által mindenütt egy, a' közönséges népszerűtől külön vált literaturai nyelv alakult, melly a' literaturán kívül a' nemzet' értelmessége közt divatozik; midőn a' közép és alsó osztályúak a' tájékok' különböző szólásmódjaival élnek. 'S Kazinczy' ebbeli érdeme nem csak az elv' kivívásán, hanem annak kivitelén is alapúl, mert olly művészi prózával ajándékozta meg nemzetét, melly íróinknak mind maiglan mintául szolgálhat. — De végre, grammaticai szabályok 's literaturai nyelv is csak eszközök a' czélra, 's hogy ez létesüljön, azt tudományra 's művészetre alkalmaznunk kell. Előbb ugyan művészetre. A' lélek' alsóbb tehetségei, t. i. az érzékiség, érzemény és képzelődés, elebb fejlenek ki bennünk, mint a' felsők: az értelem és ész; 's így minden literatura költészettel kezdődik, mellyet a' tudomány követ. Költészettel mondám, de ez eleinte nem művészi, hanem úgy szólván az érzemény' és képzelődés' öntudatlan természetes ömledezése: népköltés; művészi polczra csak akkor emelkedik, midőn czéljai 's szabályai teljes eszméletével teremtet; mert ez, élet- 's literaturában, minden tökéletesülés' feltétele.

'S im, itt kezdődik Kisfaludy Károly' munkásságának érdeme.

(Vége következik.)

Szontagh Gusztáv.
